

Dojčenská úmrtnosť na ochorenia dýchacích ciest

CEHAPE SR/RPG III.

Ročná miera úmrtnosti spôsobenej ochoreniami dýchacích ciest u detí starších ako jeden mesiac a mladších ako jeden rok

---

❖ ÚVOD

Indikátor poskytuje prehľad úmrtnosti v útlom detstve spôsobenej ochoreniami dýchacích ciest v Slovenskej republike a časový priebeh jej zmien. Zároveň poskytuje informácie o možných rizikových faktoroch so vzťahom na prostredie a relevantné koncepčné opatrenia.

❖ KEÚČOVÁ SPRÁVA

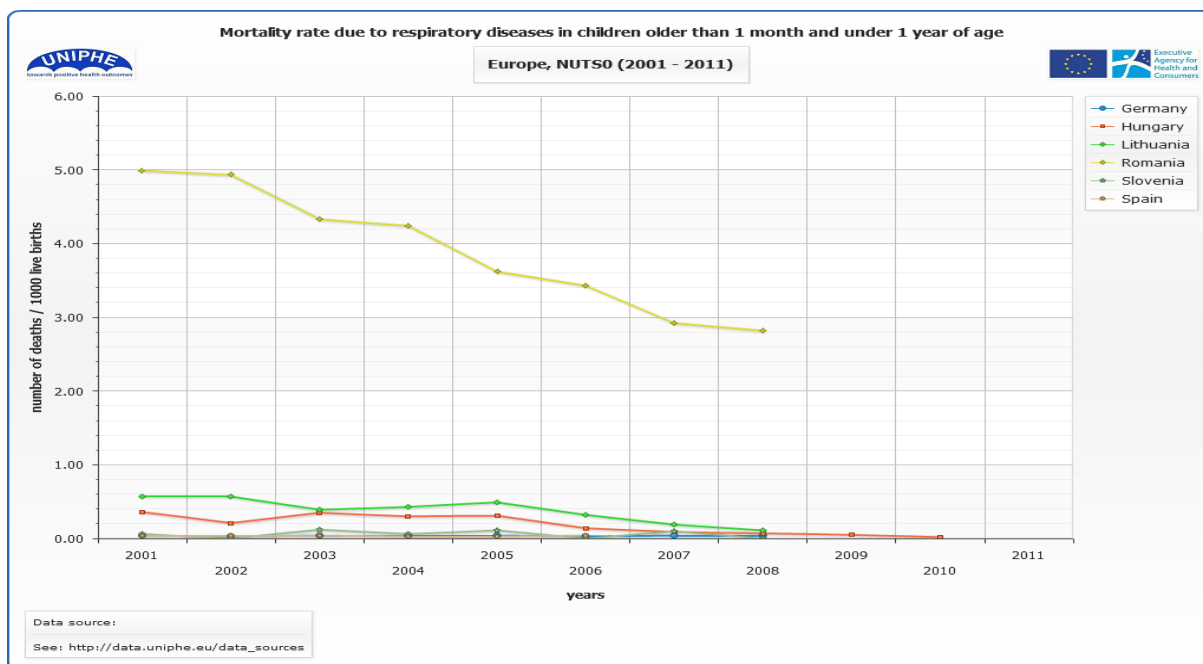
Existujú výrazné odchýlky v dojčenskej úmrtnosti spôsobenej ochoreniami dýchacích ciest. Ich výskyt stúpa smerom od západu Slovenska na východ, s najvyššou mierou dojčenskej úmrtnosti na ochorenia dýchacích ciest v Košickom a Prešovskom kraji.

❖ ZDÔVODNENIE

Indikátor poskytuje nepriame posúdenie nepriaznivého dopadu environmentálnych faktorov na zdravie v zraniteľnej vekovej skupine. Úmrtnosť na ochorenia dýchacích ciest po narodení závisí od mnohých faktorov, vrátane znečisteného ovzdušia v interiéri a exteriéri.

❖ PREZENTÁCIA ÚDAJOV

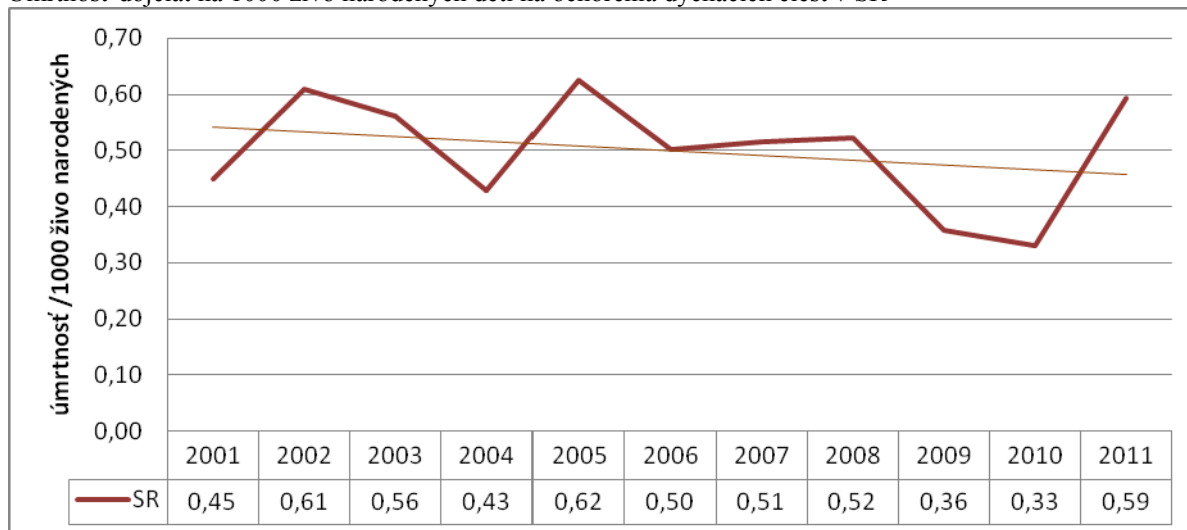
Na obr. 1 sú prezentované údaje vývoja dojčenskej úmrtnosti vo vybraných krajinách v Európe. Najvyššiu úmrtnosť má Rumunsko, ale s klesajúcou tendenciou. Údaje sú získané z monitorovacieho systému indikátorov životného prostredia a zdravia UNIPHE.

Zdroj: UNIPHE

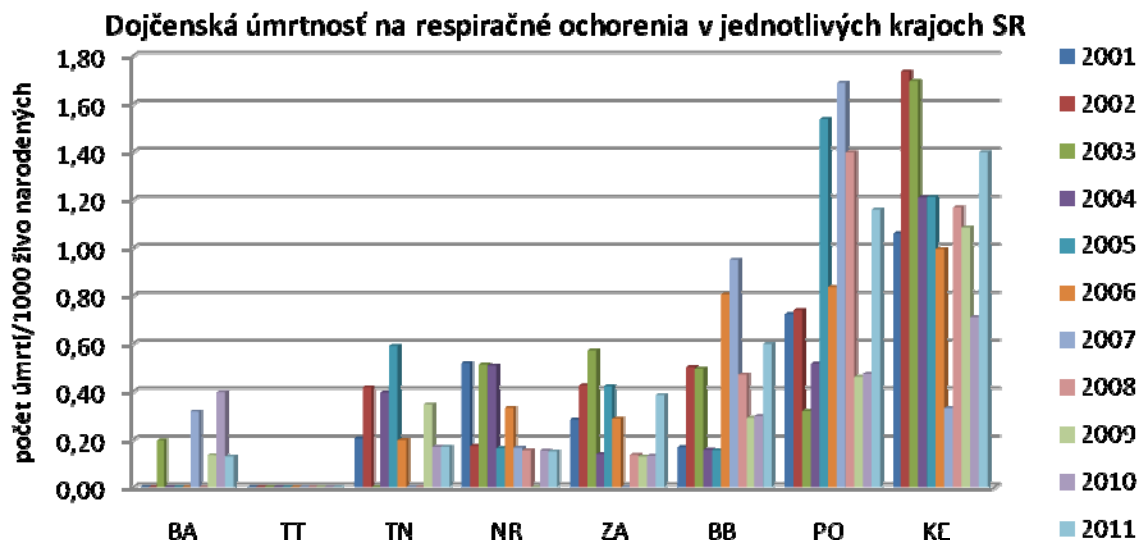
Obr. 2 prezentuje mieru úmrtnosti dojčiat spôsobenú ochoreniami dýchacích ciest za posledných 10 rokov na Slovensku. Vývoj úmrtnosti má kolísavý a mierne klesajúci charakter. Najnižšia úmrtnosť je zaznamenaná v roku 2010 (0,33), najvyššia v roku 2005 (0,62). Po klesajúcom trende od roku 2005 je rapidný vzostup v roku 2011.

Úmrtnosť dojčiat na 1000 živo narodených detí na ochorenia dýchacích ciest v SR

Zdroj: ŠÚ SR/Spracoval: ÚVZ SR

Obr. 3 ukazuje vývoj dojčenskej úmrtnosti v dôsledku respiračných ochorení od roku 2001 do roku 2011 v jednotlivých krajoch Slovenska. Najnižšiu úmrtnosť dojčiat má Trnavský kraj, najvyššiu Prešovský a Košický kraj, čo môže byť spôsobené aj vyšším podielom obyvateľstva rómskej národnosti, v ktorej sa nachádza najvyššie percento sociálne slabšej a neprispôsobivej populácie. V ostatných krajoch je dojčenská úmrtnosť niekoľko krát nižšia.

Zdroj: ŠÚ SR / Spracoval: ÚVZ SR

❖ ZDRAVOTNÝ A ENVIRONMENTÁLNY KONTEXT

Dojčenská úmrtnosť predstavuje významný ukazovateľ sociálnej vyspelosti jednotlivých populácií. Ochorenie dýchacích ciest je najbežnejšou príčinou detskej chorobnosti v priemyselných krajinách, kde pôvodcami ochorení sú hlavne vírusy, ktoré spôsobujú akútne infekcie dolných dýchacích ciest, obzvlášť zápal pľúc. Dýchacie ústrojenstvo je jedným zo systémov, ktoré sú najviac vystavené styku s vonkajším prostredím. Vzhľadom na tento fakt môže ľahko dôjsť k získaným alebo vrodeným patologickým javom, funkčným poruchám a ochoreniam, ktoré môžu skončiť predčasnou smrťou. Obzvlášť malé deti sú veľmi citlivou a rizikovou skupinou.

Viacere štúdie poukázali na súvislosť medzi úrovňou nečistôt v ovzduší a detskou úmrtnosťou spôsobenou ochoreniami dýchacích ciest. Nárast úmrtnosti dojčiat na ochorenia dýchacích ciest môže indikovať vyššie úrovne znečistenia interiérového a exteriérového ovzdušia a naopak klesajúca úmrtnosť môže indikovať zlepšenú kvalitu ovzdušia. Avšak, existuje mnoho ďalších príčin, ktoré môžu spôsobovať ochorenia dýchacích ciest, vrátane znečistenia ovzdušia v exteriéri, znečisťujúcich látok a alergénov v domácnosti (ako je používanie tuhého paliva na varenie a kúrenie, tabakový dym a prach) a infekčných činiteľov. Dôležitú úlohu zohrávajú aj výživa, životný štýl, prostredie a sociálne faktory.

❖ POLITICKÁ RELEVANCIA A KONTEXT

Na základe záverov Štvrtej ministerskej konferencie o životnom prostredí a zdraví konanej v roku 2004 v Budapešti, Slovenská republika prijala **Akčný plán pre životné prostredie a zdravie detí pre Európu (CEHAPE)**, ktorý obsahuje štyri regionálne prioritné ciele na zníženie dopadu ochorení detí so vzťahom na životné prostredie. Jeden z cieľov (RPG III) je zameraný na prevenciu a zníženie chorôb dýchacích ciest spôsobených znečistením exteriérového a interiérového ovzdušia a zabezpečenie prostredia s čistým ovzduším pre deti.

Vláda SR v roku 2006 schválila tento akčný plán a úlohy na zlepšenie životného prostredia a zdravia detí. V roku 2012 bola prijatá jeho aktualizácia so zachovanými regionálnymi prioritnými cieľmi.

Nasledujúca legislatíva je zameraná na dosiahnutie takých úrovní kvality ovzdušia, ktoré neumožnia nárast podstatných negatívnych účinkov na ľudské zdravie a životné prostredie alebo ich neohrozia.

- Zákon č. 137/2010 o ovzdušia Vyhláška Ministerstva pôdohospodárstva, životného prostredia a regionálneho rozvoja SR č. 360/2010 o kvalite ovzdušia.
- Zákon č. 377/2004 Z. z. o ochrane nefajčiarov, ktorý posilnil ochranu nefajčiarov, a to zákazom fajčenia v zdravotníckych, školských zariadeniach, v divadlách, v kinách, vo vozidlách verejnej dopravy, zariadeniach spoločného stravovania okrem zariadení, ktoré majú pre nefajčiarov vyhradených minimálne 50 %, ktorá je stavebne oddelená od časti pre fajčiarov, pričom priestor pre nefajčiarov musí byť umiestnený pri vstupe do zariadenia.

Krajské úrady životného prostredia vypracovávajú **Akčné plány ochrany ovzdušia**, ktoré obsahujú krátkodobé opatrenia, ktoré sa vykonávajú v prípade, ak v niektorej z aglomerácií alebo zón existuje riziko, že úroveň znečistenia prekročí limitnú hodnotu znečisťujúcich látok. Tieto akčné plány vydávajú krajské úrady životného prostredia všeobecne záväznou vyhláškou a priebežne zverejňujú informácie o jej plnení. Napr. opatrenia manipulácie s prašným materiálom v suchom období a obmedzenia spaľovania uhlia aj biomasy (náhrada záložným zdrojom na zemný plyn); ďalej potreba pravidelného čistenia a umývania komunikácií, kropenia skládok sypkého materiálu, mokrého odstraňovania zimného posypu, ktoré boli prijaté vo všetkých zónach a aglomeráciách na Slovensku.

Jednou z významných aktivít, ktorá sa zrealizovala v období rokov 2006 – 2010 v súvislosti s vnútorných ovzduším, je aj medzinárodný projekt **Kvalita vnútorného ovzdušia v európskych školách (SEARCH)**, ktorého cieľom bolo zistenie kvality vnútorného ovzdušia v školách a vplyv ovzdušia na zdravotný stav detí so zameraním na respiračné ochorenia. Výsledky uvedeného projektu potvrdzujú významnú závislosť medzi koncentráciou znečisťujúcich látok vo vnútornom ovzduší a charakterom vonkajšieho a vnútorného prostredia ovplyvňovaného predovšetkým dopravou, priemyselnými zdrojmi znečistenia, vnútorným vybavením, spôsobom údržby a vetrania školských budov a pod. Merania kvality ovzdušia v školách preukázali zvýšené hodnoty koncentrácie prachových častíc (PM10) v školách zaťažených intenzívnou dopravou a priemyslom. Koncentráciu prachových častíc vo vnútornom ovzduší zároveň významne zvyšuje aj suché zotieranie školskej tabule, či pohyb detí v triede počas prestávok. Získané výsledky poukazujú na potrebu neustáleho zabezpečovania primeraného vetrania školských tried.

❖ VYHODNOTENIE

Indikátor poukazuje najmä na regionálne rozdiely v dojčenskej úmrtnosti medzi západnou a východnou časťou krajiny a sociálnu vyspelosť jednotlivých populácií v regiónoch

Slovenska. Predpokladá sa, že na vysokej dojčenskej úmrtnosti na východe Slovenska sa podieľa prevažne neprispôsobivá časť rómskej populácie. Ich životný štýl, nezdravé stravovanie, alkoholizmus, neúmerný tabakizmus, neusporiadané spoločenské usporiadanie v rodinách, vysoká pôrodnosť, koncentrácia jedincov v bytových jednotkách, nízke hygienické návyky a pod., majú podstatný vplyv na zvýšený výskyt niektorých chorôb, a to najmä infekčných.

Vo všeobecnosti dojčenská úmrtnosť na ochorenia dýchacích ciest na Slovensku zaznamenáva od roku 2005 pokles. V roku 2011 je zaznamenaný rapidný nárast približne na úroveň dosahovanú v rokoch 2002 a 2005.

❖ PODKLADOVÉ ÚDAJE

- Štatistický úrad Slovenskej republiky
- Národné centrum zdravotníckych informácií SR
- Akčný plán pre životné prostredie a zdravie obyvateľov SR (NEHAP III/IV)
- www.data.UNIPHE.eu
- www.enviro.gov.sk
- Zákon č. 377/2004 Z. z. o ochrane nefajčiarov a o zmene a doplnení niektorých zákonov

Vypracovala: Mgr. Henrieta Savinová (2012)